

גיליון מס' 306 פרשת תולדות
תשע"ט שנה שישית

לעילוי נשמות
ר' שמריהו ב"ר חיים ז"ל
נלב"ע ח' כסלו תשע"ו
תנצב"ה
נודב ע"י בנו ידידנו הרב דוד משה מו"ן הי"ו
מלארענס ניו-יורק

דברי שי"ח

ממך רשכבה"ג שר התורה הגר"ה קניבסקי שליט"א

פשוט על הפרשה

"וימכור את בכורתו ליעקב" (כה, לג)

בב"ר פס"ג הכניס עמו כת של פריצים אמרין ניכול דידי' וניחוך עליו ורוה"ק אומרת ערוך השלחן כו' כתבו שהבכורה ליעקב וכו' ולפי שהיו כמשחקים הסכים הקב"ה כו' וקיים הבכורה כו'. בקדושין כ"ו א' מבואר דבמקום שכותבין את השטר אין מעות קונות וממילא א"א לכתוב את השטר עד שיצוה אבל במוכר שדהו מפני רעתה קונה כסף וממילא כותבין כדא' ב"ב מ' א' קנין א"צ לומר כתוב, ולזה קאמר ולפי שהיו כמשחקים א"כ הו"ל כמוכר שדהו מפני רעתה וממילא כתבו שהבכורה ליעקב. עוד יל"פ דאחר שעשו אחזו בולמוס ויעקב לא רצה ליתן לו עד שיתן הבכורה הוי דינא כההיא דטול דינר והעבירני דיכול לומר משטה אני כך ואין לו אלא שכרו כמ"ש ב"ק קט"ז (ועי' בספורנו שפי' הנה אנכי הולך למות מרוב עיפות אם לא תאכילני) אבל כיון שאתם מלעיגים אם כן אין הבכורה שוה לך והוי כשכרו ושפיר מצי לחתום.

(טעמא דקרא)

בפרשת השבוע כתוב את ברכות יצחק ליעקב, ברכות שמהם אנו מושפעים עד עצם היום הזה וידועים הדברים שאמר מרן הגרי"ש אלישיב זצוק"ל שבכל דור יש מדור של ברכות שיורד לעולם ובדורינו, זה ניתן לרבינו, ועידו רבבות עמך בית ישראל הפונים במשך עשרות השנים האחרונות אל ביתו של רבינו לזכות ולקבל את ברכתו. קיבלנו מאחד הנכדים רשימה בענין ברכתיו של רבינו כפי ששמע ורשם.

- באחד הפעמים אמר רבינו, ב"ה ה' זיכה אותי במצוה שאני מברך וזה מרגיע את האנשים.
- פעם התבטא רבינו על כך שיהודים רבים באים לבקש ברכה הא כתוב בתורה 'מברכיך ברוך'.
- בשבת אמרתי לרבינו שכבר הגיע זמן לרדת למנחה, וכשירד ראיתי שטעיתי בכמה דקות ומדי מוקדם, התנצלתי בפני רבינו, אמר רבינו לא נורא, עוד כמה יהודים יקחו ברכה.
- נכנס אחד וביקש ברכה ליראת שמים, אמר רבינו זה לא בברכה, בשביל זה צריך ללמוד מוסר.
- לכמה שביקשו ברכה עבור בנם שיגדל בתורה השיב: תלמד עם הבן שלך אז הוא יגדל תלמיד חכם.
- ברוך אחד על בתו שתהיה בת תלמיד חכם, ושאלו מאן דהוא, הרי הלה כבר תלמיד חכם איך שייך שיחול הברכה. ענה רבינו לתלמיד חכם אין שיעור.
- רבינו ברוך רופאים, שיהיה להם עבודה רק ליולדות ולגויים.
- אחד ביקש מרבינו ברכה שיהיה עשיר כי יש לו הרבה חובות, רבינו לא רצה לברכו על עושר, ענה לו "אני נותן לך ברכה שלא תצטרך לעשירות".
- וכתב רבינו שליט"א בספרו 'אורחות יושר', "הנזהר מלשקר יתקיימו כל ברכותיו, דכמו שהוא נזהר שלא ישקר גם מן השמים שומרים שכל מה שיאמר יהיה אמת, ויתקיים".
- ושמעתי מרבינו הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, שלרבינו יש 'גישה גדולה לשמים'. והוסיף ואמר שאף שאנו נמצאים בדור עני, נותנים לנו משהוא, יש את הצדיקים שהקב"ה שתלן בכל דור ודור, אין לנו את ר' חנינא בן דוסא, אבל בכל זאת הקב"ה נותן גם לדור כמו שלנו.

עלי שי"ח

"ותן טל ומטר לברכה"

בחסדי ה' החל בארץ ישראל לרדת גשמי ברכה.

וכבר בחג שמחת תורה, אחרי תפילת מוסף במעונו של רבינו שליט"א שבקשו את תפילת גשם, הוא פנה לבני ביתו ואמר כי עכשיו כבר צריך לרדת גשם, ואם עוד לא ירד כנראה שאחד ממכם שכח לבקש מוריד הגשם... גם בתקופה שלאחרי זה, אמר רבינו כי כבר צריך להתחיל ללבוש סוודר, הלא מזכירים כבר משיב הרוח ומוריד הגשם, ואך טבעי הוא שכבר יהיה קר ויירדו גשמים. וכשהחל לרדת גשם התבטא רבינו ואמר, הנותן, בעין יפה נותן. הקב"ה מוריד גשם בשפע (ירושלמי ב"ב ט"ז א'). והראה כי יש מדרש (ויק"ר ד' ב') שלשה נוטלין בשופע ונותנין בשופע הארץ והים והמלכות (מנחת תודה).

* * *

הנה בנוסח התפילה משיב הרוח ומוריד הגשם, מובא בשם רבינו כי לשון מוריד הוא שיורד בגבורה, כמו שאמרנו בתפילת גמרא תענית, שיורדים בגבורה, והוסיף: בגמ' (ב"ב ט"ז א') כתוב שאין טיפה נוגעת בחברתה, וזוהי גבורה גדולה מאוד של הקב"ה שאף טיפה אינה נוגעת בחברתה.

פְּהַדְּהָ הַיּוֹמִי

"בענין מדת הין במקדש"

מנחות פ"ב ב' מתני' שבע מדות של לח היו במקדש הין וחצי הין וכו' ר"א ב"ר צדוק אומר שנתות היו בהין וכו' ר"ש אומר לא היה שם הין וכי מה היה הין משמש אלא וכו' ולק' בגמ' פ"ח א' שפיר קאמר להו ר"ש לרבנן ורבנן הוה הין דעבד משה לשמן המשחה דכתיב ושמן זית הין מר סבר כיון דלדורות לא הוה צריך לפי שעה הוא דעבדיה ואיגזו ואידך כיון דהוה הוה וק"ל כרבנן. וכ' בערוך השולחן (ס"ח ס"ה) ויראה לי דאפילו בית שני שלא היה אצלם מכלי משה מ"מ עשו הין כדי לקיים ההלכה וכונתו למ"ש בגמ' (שם) גמירי דז' מדות כו' (ועי' רדב"ז פ"א מהל' כלי המקדש ה"ז), ולא ידענא מנ"ל דבבית שני לא היה הין של משה והרי מצינו בערכין י' ב' כמה כלים שנשארו מימות משה ומ"ש שם אלו שתי כלים נשתירו כו' היינו דנפגמו אבל נשארו הרבה כלים משה שלא נפגמו, ומה דפשיטא לי' שהיא הל"מ ד' החו"י בס"י קצ"ד שאינה ממש הל"מ אלא קבלה מרבתינו ע"ש. (דרך חכמה פ"א מכלי המקדש ה"ח ביה"ל ד"ה הואיל)

"ויגדלו הנערים"- בעניני בר מצוה

ועד שבאנו לארץ למד איתי רק עד סוף שנות, חומש ולא משניות.

[בהזדמנות אחרת אמר: אבא למד עמי משניות לפני גמרא.]

ש: רבנו היה אז בן שש, היום ילד בן שש יודע הרבה יותר. ת: אז הלך הלימוד לאט, וגם בא"י הוא למד איתי ולא הלכתי לחדר.

האם רבנו שינן אז משניות בע"פ? לא. [נמהול הרב שקול נתן לי משניות לבר מצוה ואחר זמן בא וראה את המשניות אמר: חשבתי שזה יהיה כבר בלי ומשומש לחלוטין עד שראוי להעבירו לגניזה.]

ש: העולם בטוח שרבנו בילדותו למד 18 שעות. ת: מסתמא שיחקתי כמו כולם, רבי בערל וינטרויב זצ"ל היה חברי וביחד שיחקנו בחול.

האם קיבל עונש מאבא? מאבא קיבלתי כמה פעמים. פעם אחת לא היה מקום לשבת לתחונן והתיישבתי על הארץ לנפילת אפיים וקבלתי סטירה, באומר לי - לא עושים מְשֻׁנְאָקָעֵן. וגם הכה באם השתובבתי יותר מידי ועוד. בתו של רבנו שנכנסה, שאלה האם הסבא והסבתא נתנו נשיקות לילדים? מאבא אני לא זוכר, מאמא כן. (כאשר סיפרתי למרן הגרא"ל את הנ"ל שרבנו אמר כי קבל סטירה מאבאיו, הפטיר ראו"ל: אני גם קבלתי סטירות מהמלמד שלי, קראו לו ר' אלימלך היה חסיד קוצק. הייתי בן עשר, למדתי אצלו פרק איזהו נשך, חברי הכתה היו מסתמא כבר בני 12 ולאזהו נשך גם גיל 12 זה צעיר, ולא ידעתי התוס' בפרק איזהו נשך ע"א. ונתן לי סטירה, ושאלתי למה מגיע לי סטירה, והיה נחשב בעיניו לחוצפה עצם השאלה.)

ש"ק שמות י"ח בטבת ע"ד. בעת סעודת שבת אמר בן רבנו, כי מה שהגבאי נתן לאבא מפטיר (ובכל שבת מקבל שלישי) כי זה המפטיר של בר המצוה של אבא, חייך רבנו: אני יודע שזה טעמו, והוא גם רצה שאקרא לכתחילה את ההפטרה, אבל מיאנתי כי אין ענין להיכנס להיות שיחה בפי אנשים. (אמרתי בקול: בעזר"י נברך את רבנו - שיזכה עוד הרבה שנים לקבל מפטיר בפרשת שמות, תגובה: כבר יבוא משיח ואז יהיה למי לתת.) בשעתו אכן אבא לימדני את הטעמים והקריאה, אך לא קראתי בציבור בקלף אלא בחומש, כי מגילה בקלף בבית החזון איש היה רק הרבה יותר מאוחר, ר' משה חיים אוקון תרם את הנביא.

וספר תורה היה לחזון איש פרטי שלו? כן. כמדומה שר' יעקב הלפרין הוא שנתן לו, ועשו הכנסת ספר תורה. ועבר אח"כ לאחי רבי מאיר קרליץ זצ"ל.

עד כאן קיבלנו,

מבט קל לאחור של גדול הדור בעצמו - לימים ההם לפני יובל וחצי.

(כל משאלותיך)

צריך לו, הוא אמר לי: אני כבר כמה חודשים מנסה להיזכר ממי לויתתי את התנ"ך הזה ולא נזכר, והנה ב"ה שראית ואמרת לי והשיבו לי בשמחה.

בהזדמנות באחד מימי חודש טבת, בעת טעימת שחירת לפתע אמר לי רבנו: היום יום בר המצוה שלי ומה שלא מזכיר יום ההולדת, ביאר לי מרן הגרא"ל זצ"ל: כיון שרבי חיים קנייבסקי שח רק בדבר של מצוה, והרי יום הולדת אינו שייך למצוות, אלא יום בר המצוה.

פעם לא היתה כלל סעודה בבר מצוה. הבר מצוה שלי הייתה בישיבת "בית יוסף", עם קצת מזונות ושתייה ולא הייתה סעודה, הזמנות נשלחו רק לכמה ידידים, השכן כתב את ההזמנה במכונת כתיבה. קיבלתי רק כמה ספרים, החזון איש נתן לי ספר חזון איש על יבמות והוא אצלי, הרב מפונוביז' נתן מאיר על חולין, הג"ר מתתיהו שטיגל - חובת הלבבות קטן. רבי יעקב הלפרין - משניות. רבי שמעלר גריינמן היה אז חתן במשפחה וחמיו המוהל הרב שקול נתן ג"כ משניות. אביו של הג"ר אברהם פרבשטיין שהיה חייט ותפר לי את הבגדים ובשעתו היה ראש הקהילה נתן לי גמרא ברכות פרק קמא עם ניקוד. הבנים של הג"ר שמואל גריינמן נתנו בשותפות ספר. הג"ר יהושע קרליץ נתן ספר. בבר מצוה השתתף גם הז'בינקע רב. כמדומה שהרב מפונוביז' אמר דברים קצרים והוא איתר לבר מצוה כי שב מהלוויה של הגר"מ חרל"פ, ובכניסתו אמר טוב ללכת לבית האבל מלכת אל בית משתה.

אמרתי דרשה על 'היסח הדעת בתפילין' וזה הסתעף לטומאה הותרה או דחווה [ע"י יומא ז' ב']. ומסתמא הודפס בקהילות יעקב, לא היה מי שיפריע בדרשה. הרב מפונוביז' אמר דרשה. היו רק היידיים הקרובים והכיתה מהחדר. את החידר גמרתי בגיל 14 ואז נכנסתי לישיבה קטנה. גם בברית לא היתה פעם סעודה כלל ואף למשפחה רק מזונות ועוד.

לגבי הדרשה של בר מצוה אמר רבנו כי רוב הנערים היו אומרים משאגת אריה אודות לילה זמן תפילין וכדו', אבא אמר לי מליצה בשם מגיד אחד שבכל ברית בא אליהו הנביא ובכל בר מצוה בא השאגת אריה, אני אמרתי שטיקל תורה של אבא עם שייכות לשאגת אריה. בחתונה היו מפריעים לחתן אבל לא בבר מצוה.

בר המצוה שלי היה בבית המדרש של ישיבת 'בית יוסף' כי עשוהו על תנאי ויכלו לערוך סעודות.

ט"ו טבת ע"ד. רבנו השיב לפלוני אודות 'מלמד' מסוים בחידר. ואח"כ אמר, בפנינסק לא למדתי בחידר, אבא לא רצה שאלמד בחידר, אולי בגלל המלמדים שם. אבא למד איתי.

בימים עברו, חתן היה מוסר פלפול רבתי - בעיצומה של שמחת נישואין, היום אין את זה. ובשמחת חתן בר המצוה אפילו לא נותנים לנער לסיים משפט בודד מדברי התורה על כך כואב לרבנו-לכבודה של תורה.

ב' פנחס י"ד תמה תש"ו אמר לי רבנו החזון איש הקפיד שלא יפריעו לנער בר מצוה מלומר את הדרשה. והוסיף: הרי הנער כל כך טרח להכין ובסוף לא נותנים לו לומר. ואכן כשהשתתף בבר מצוה ואמר שלא להפריע, מפני כבוד לא היו מפריעים.

ומה לגבי דרשת חתן בשמחת נישואין? אה"נ שמעתי כך מהחזו"א רק בבר מצוה. אך כך הוא גם בחתן. גם אבא היה מקפיד שיתנו לומר דברי תורה.

יש אומרים שיש לזה מקור שלא לבייש מי שאין לו. אבל גם אם כך שלא רוצים לבייש, אבל לא להפסיקו מיד אלא שיאמר מקצת, - שאם לא כן זה מבזה את דברי התורה ונאמר "מסיר אזנו משמוע תורה וגו".

שוב שאלו את רבנו: רבי שלמה ברמן אמר בשם דודו ר"מ קרליץ זצ"ל, שפעם אחת הפריעו לחתן לדרשה, ואמר רבי מאיר - זה הפשט ב"מבטלין ת"ת להכנסת כלה" הרי הכלה לא מבינה החדו"ת שלו ולה עדיף שישירו, ולכן מבטלין ת"ת להכנסת כלה, מה היתה דעת החזון איש בזה? החזון איש סבר שזה בזיון התורה שלא נותנים לו כלל לדבר! לפחות שיגיד איזה שטיקל.

יום ו' עש"ק תולדות, נכנסתי עם נכד של נגיד תומך תורה פלוני, שיהיה בר מצוה למחרת בשבת קודש, ושאלתי מה אומרים לילד בר מצוה. השיב רבנו עם הציטוט מירושלמי ספ"ק דקידושין "כל העושה מצוה אחת מטיבין לו וזוכה לעולם הבא" כל אחד צריך שיחזיק במצוה אחת מסוימת ולא יזוז ממנה כלל כגון כבוד אב ואם. ילד בר מצוה צריך שיקבל עליו מצוה מסוימת, ולא דווקא כבוד אב ואם, אלא הכוונה מצוה תמידית ולא מצוה מקרית כשילוח הקן.

בהזדמנויות אחרות אמר רבנו לילד בר מצוה - שילמד הלכות תפילין.

רשמים ולקחים

משמחת בר המצוה של רבנו.

בשמחת בר מצוה של נכד המשפחה כאשר הביאו ספרים רבים כמתנה ונערמו על השולחן בכמויות. העזתי לשאול כמה ספרים קיבל רבנו לבר מצוה שלו? מעט ספרים, ועשיתי לי קעסטל [ארגז] ממה שהביאו לי לבר מצוה, ופעם אחת הרב מפונוביז' זצ"ל היה אצלנו בבית והיה לי תנ"ך שקיבלתי לבר מצוה וביקש ללוות ממני כי אין לו תנ"ך, וכמדומה שאמר שמעונין בכך לחודש ימים, וחלפו כמה חודשים ולא החזיר, והזדמנתי לביתו וראיתי את התנ"ך, שאלתי האם עדיין